

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Формування економічної безпеки підприємств харчової промисловості передбачає використання методів і засобів та їх поєднання, яке необхідне для створення надійної системи безпеки. Зрозуміло, що підприємства різних розмірів, типів, обсягів діяльності володіють неоднаковими організаційними та фінансовими можливостями. Крім того, різним є рівень ризику, в умовах якого здійснюють діяльність суб'єкти господарювання.

Метою реалізації заходів механізму формування економічної безпеки на підприємствах хлібопекарської галузі є оновлення основних засобів, збільшення рівня використання виробничих потужностей, збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції. Для підприємств молочної галузі завданням впровадження механізму формування економічної безпеки є покращення цінової політики, якості молока і молочної продукції, впровадження новітніх технологій і сучасного обладнання, розширення каналів збуту молочної продукції.

Вагоме місце в процесі підвищення рівня економічної безпеки середніх підприємств досліджуваних галузей необхідно надати покриттю збитків та усуненню причин їх виникнення, відновлення (збереження) ліквідності та платоспроможності, скорочення суми заборгованості, поліпшення структури оборотних коштів тощо.

Для формування надійної системи економічної безпеки на підприємстві необхідно передбачити застосування таких економічних заходів: оптимізацію прямих та непрямих витрат діяльності; економію ресурсів; зменшення дебіторської заборгованості; вдосконалення системи взаєморозрахунків; покращення системи стимулювання праці; покращення ціноутворення; оптимізацію джерел фінансування діяльності та розвитку підприємства.

Важливими напрямками удосконалення формування економічної безпеки підприємств є обґрунтування оптимальних рівнів:

- рентабельності як показників ефективності функціонування підприємства на основі формування такої виробничої програми, яка б максимізувала рентабельність активів і продукції;
- ділової активності підприємств у фінансовій сфері на основі коефіцієнта оборотності активів. Швидкість обороту активів багато в чому залежить від органічної будови капіталу (співвідношення основного і оборотного капіталу). Чим більша частка основного капіталу в загальній його сумі, тим повільніше він обертається, і навпаки, зі збільшенням питомої ваги оборотних активів прискорюється загальна оборотність капіталу (активів);
- здатності підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільш легко реалізованої частини активів на основі коефіцієнта загальної ліквідності. Цей коефіцієнт дає найбільш загальну оцінку ліквідності активів. Оскільки поточні зобов'язання підприємства погашаються в основному за рахунок поточних активів, для забезпечення нормального рівня ліквідності необхідно, щоб вартість поточних активів перевищувала суму поточних зобов'язань;
- частки короткострокових зобов'язань, які підприємства можуть погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів на основі коефіцієнта абсолютної ліквідності;
- частки власного капіталу у загальних вкладеннях у підприємство на основі коефіцієнта автономії (фінансової незалежності). Цей коефіцієнт характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності.
- платіжних можливостей підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами на основі коефіцієнта поточної ліквідності. Даний коефіцієнт показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості;
- рівня платоспроможності та кредитоспроможності підприємства на основі коефіцієнта забезпеченості власними оборотним коштом. Цей коефіцієнт показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу;
- фінансової незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності на основі коефіцієнта автономії, який показує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал.

Враховуючи те, що підприємство функціонує в умовах невизначеності та ризику, залучає ресурси для здійснення виробничо-господарської діяльності, виходить на ринки збуту з метою отримання прибутку ми рекомендуємо проводити на основі нечіткої логіки обґрунтування впливу факторів на економічну безпеку підприємства. Враховуючи складність точного визначення впливу загроз ця теорія дає змогу до певної міри формалізувати процеси, які за своєю природою є нечіткими, невизначеними і ставить перед собою наступні цілі: описати процес формування діагностики економічної безпеки підприємства; узагальнити алгоритм нечіткої оцінки об'єкта дослідження; оцінити стан економічної безпеки підприємства на підставі моделювання нечітких множин вихідних даних.

Таблиця 1

Вхідні координати та лінгвістичні змінні системи нечіткого логічного висновку

Параметри Терми (R_i)	P_a	P_n	K_o	K_{zl}	K_{al}	K_l	K_{zvk}	K_{avt}
	Рентабельність активів	Рентабельність продукції	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт загальної ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	Коефіцієнт автономії
абсолютний рівень	0,8 - 1	0,8 - 1	7 - 10	2,7 - 3	0,45 - 0,5	0,9 - 1	0,3 - 0,5	0,8 - 1
достатній рівень	0,6 - 0,8	0,6 - 0,8	5 - 7	2,5 - 2,7	0,35 - 0,45	0,8 - 0,9	0,2 - 0,3	0,6 - 0,8
задовільний рівень	0,4 - 0,6	0,4 - 0,6	3 - 5	1,5 - 2,5	0,35 - 0,2	0,6 - 0,8	0,1 - 0,2	0,5 - 0,6
незадовільний рівень	0,2 - 0,4	0,2 - 0,4	1 - 3	1,2 - 1,5	0,2 - 0,15	0,5 - 0,6	- 0,1 - 0,1	0,4 - 0,5
критичний рівень	0 - 0,2	0 - 0,2	0 - 1	1 - 1,2	0 - 0,15	0 - 0,5	-0,2 - (-0,1)	0 - 0,4

В результаті застосування алгоритму Мамдані розраховується значення вихідної змінної y при певному наборі змінних на вході $P_a, P_n, K_o, K_{zl}, K_{al}, K_l, K_{zvk}, K_{avt}$ (табл. 2).

Таблиця 2

Вихідна координата та лінгвістичні змінні системи нечіткого логічного висновку

Параметр	Терми (R_i)				
	Абсолютний рівень	Достатній рівень	Задовільний рівень	Незадовільний рівень	Критичний рівень
y	0,8 - 1	0,6 - 0,8	0,4 - 0,6	0,2 - 0,4	0 - 0,2

Проведене моделювання рівня формування економічної безпеки підприємств на основі нечіткої логіки дозволяє оптимізувати орієнтири достатнього рівня економічної безпеки.

В результаті моделювання достатнього рівня формування економічної безпеки підприємства на основі нечітких множин отримані наступні показники оптимізаційної моделі (табл. 3).

Таблиця 3

Параметри оптимізаційної моделі формування економічної безпеки підприємства

Параметри	Назва показника	Нормалізовані значення показників
P_a	Рентабельність активів	0,705
K_o	Коефіцієнт оборотності активів	6,080
K_{zl}	Коефіцієнт загальної ліквідності	2,840
K_{al}	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,395
K_l	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,867
K_{zvk}	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,260
P_n	Рентабельність продукції	0,873
K_{avt}	Коефіцієнт автономії	0,888
y	Економічна безпека підприємства	0,800

Отже, механізм формування економічної безпеки підприємства повинен являти собою інтеграцію чинників, які, перебуваючи у взаємопов'язаному і взаємообумовленому стані, забезпечуватимуть безпеку функціонування підприємницької структури за відповідними напрямками діяльності в умовах нестабільності зовнішнього і внутрішнього середовища.